

Diploma vmbo-kunst

Voor havo- of vwo-leerlingen met kunstzinnige belangstelling staan er verschillende wegen open naar een opleiding met een artistiek perspectief. Voor leerlingen van het vmbo ligt dat een stuk moeilijker. Op verschillende scholen in het land zoekt men dan ook naarstig naar mogelijkheden om die doorstroming te vergemakkelijken. De Open Schoolgemeenschap Bijlmer in Amsterdam heeft het gezocht in een opleiding vmbo-kunst. Een gesprek met de kunstcoördinator vmbo van die school, Peter van den Heuvel.

Cor Geljon

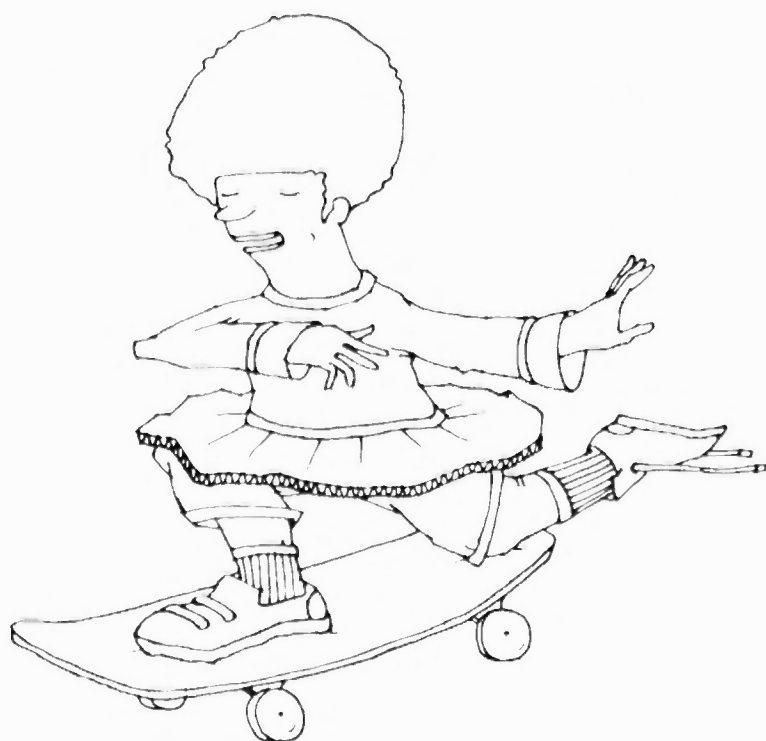
Ze hadden er indertijd een hard hoofd in, de kunstpauzen van buiten de sector. CKV op het vmbo: zou dat ooit wat worden? Maar nog voor het vak officieel werd ingevoerd, kwamen er al positieve berichten uit het veld. Zoals het verhaal van een enthousiaste docente die een groep aanstaande kapsters had meegenomen naar een museum, waar ze op verschillende schilderijen eerst uitgebreid de haardracht van de lijdende Christus hadden vergeleken om vervolgens dieper in te gaan op de wijze waarop de kunstenaars het lijdensverhaal hadden verbeeld. Of van de leraar die met toekomstige bouwvakkers langdurig de houtconstructies en het metselwerk van het zeventiende-eeuws museum bestudeerde voor hij ze de tentoonstelling met middeleeuws houtsnijwerk liet zien. Met veel succes, want in beide gevallen wilden de leerlingen graag nog een keer. Particuliere initiatieven als deze groeiden soms uit tot een schoolbrede aanpak, maar ook op scholen waar CKV met het boek in de hand werd ingevoerd, ontstonden vaak

creatieve invullingen, die getuigen van een groot enthousiasme voor de kunstzinnige vorming van de vmbo'ers. Sommige scholen gingen nog verder en zochten naar samenwerkingsverbanden met dans- en muziekopleidingen voor getalenteerde leerlingen die iets in die richting wilden. Een van de interessantste projecten op dit gebied vindt plaats op de Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB) in Amsterdam, waar leerlingen vanaf juli 2004 de school kunnen verlaten met een diploma vmbo-kunst.

Een nieuw eindexamen

De OSB, een school voor havo, vwo en vmbo, heeft een rijke traditie op het gebied van de persoonlijke ontwikkeling van de leerling, met hoog in het vaandel de trits 'hoofd, hart en handen'. De beeldende vakken hebben altijd al een belangrijke plaats gehad in het curriculum van het vmbo. De leerlingen krijgen negen blokken kunstvakken in de onderbouw, vijf in het eerste jaar en vier in het tweede jaar. In het derde jaar volgen ze de

verplichte veertig blokken CKV en dat is ook al meer dan normaal, want een blok op de OSB telt vijfenzeventig minuten. Het streven is van CKV meer en meer een belevingsvak te maken, kinderen te laten samenwerken met kunstenaars en theatergroepen in de school te halen die niet alleen hun kunstje vertonen, maar ook met de leerlingen aan het werk gaan. En er is veel aandacht voor de praktijk van het kunstenaarschap. In het vmbo bestaat al jaren een groep leerlingen die tekenen in het examenprogramma heeft, maar sinds september 2002 is er ook een groep geformeerd die zich voorbereidt op het eindexamen 'kunst'. Net zoals je in het derde jaar kunt beginnen met de opleiding elektrotechniek, kun je dat nu ook doen op het gebied van de kunsten, met als einddoel het diploma 'vmbo-kunst'. De opleiding is vooral bedoeld voor leerlingen die later in de kunstwereld of in de periferie daarvan willen werken, maar ook toekomstige werkers in de sociaal-culturele of sociaal-pedagogische sector zijn welkom. Het programma heeft in de afgelopen twee jaar geleidelijk aan vorm gekregen. Peter van den Heuvel, docent beeldende vorming en kunstcoördinator van het vmbo, is vanaf het begin betrokken geweest bij dit project: 'We zijn in januari 2002 met een vliegende start begonnen en in juni was het programma rond. Uitgangspunt waren de vigerende eindexamenprogramma's beeldend,

drama en muziek. Die drie vakken werden de kern van de nieuwe opleiding en we hebben daar audiovisuele vormgeving als oriëntatievak aan toegevoegd. We missen nog dans, maar daar wordt aan gewerkt. Voor het broodnodige historisch bewustzijn is geschiedenis verplicht gesteld. En omdat onze leerlingen in de toekomst zeker ook internationaal bezig zullen zijn, moeten ze minstens een vreemde taal in hun pakket hebben, liefst twee. Daarnaast blijft CKV bestaan. Dat doen we eigenlijk meer vanwege de wettelijke verplichting, al kunnen we daar volgens mij makkelijk onderuit. We doen namelijk genoeg. Ze hebben al heel veel in de onderbouw gedaan en dan voegt zo'n oriënterend vak niet zoveel meer toe.'

De leerlingen kiezen twee van de drie kunstvakken voor hun eindexamen. Daarnaast doen ze als afsluiting van het

vak audiovisuele vorming een school-examen, waarvoor ze met elkaar een animatiefilm maken. Zoals het er nu uitziet, is het een gemengde leerweg, maar er wordt over gedacht om de leerlingen volgend jaar ook wiskunde te laten doen, omdat het dan een theoretische leerweg wordt en dat biedt meer mogelijkheden om via een overstap naar het havo op het hbo te komen. In totaal telt de opleiding in het cursusjaar 2003/2004 zevenendertig leerlingen, verdeeld over twee leerjaren.

Geen moeiteloze bevalling

Peter van den Heuvel: 'Het is geen moeiteloze bevalling geweest, moet ik eerlijk zeggen en het rare is dat het probleem vooral aan de leerlingenkant zit. De docenten waren allemaal erg enthousiast, wellicht wat overambitieuze, maar dat hoort er een beetje bij. En dat is maar goed ook, want alleen met dit soort mensen krijg je deze

dingen van de grond. Maar je merkte dat de leerlingen, ondanks de goede voorlichting, gewoon een heel vertekend beeld hadden van wat er mogelijk was. We hadden ze heel duidelijk verteld, dat je met deze opleiding geen soapster kon worden. Dat is, zeker in het derde jaar, nog niet tot alle leerlingen doorgedrongen. Ze hebben nog steeds het idee dat ze geweldig zijn en dat ze het gaan maken. Ik wil ze die illusie ook niet direct ontnemen, dromen over later hoort bij de leeftijd, maar ik wil ze wel enige realiteitszin bijbrengen. En je ziet gelukkig dat in de loop van het vierde jaar een omslag plaats vindt en dat de meesten toch het gevoel houden dat ze op een weg terechtgekomen zijn die heel erg de hunne is. Maar we hebben ons ook een beetje verkeken op de appreciatie van het gebodene. Als je ziet wat voor mogelijkheden ze hebben! We doen vier, vijf projecten met kunstenaars die uit het hele land hierheen komen om speciaal met deze groep leerlingen te werken en daar wordt dan toch een beetje blasé op gereageerd, zo van: "Ach dat weten we al!" Dat vind ik zelf erg jammer, maar misschien hebben we ons echte publiek nog niet gevonden. We richten ons nu bij de werving alleen op leerlingen uit onze eigen onderbouw. Ik zou me kunnen voorstellen dat we op den duur geïnteresseerde zij-instromers van andere scholen gaan opnemen en ik denk dat je daardoor een wat gemotiveerder groep zou kunnen krijgen. Die leerlingen zijn dan wel niet zo vertrouwd met de OSB-manier van werken, maar ik denk dat ze daar gauw aan gewend zijn. We zijn er dus nog niet. Zoals met elk experiment moet je een jaar of vier vijf wachten voordat het goed draait en iedereen ook de manier heeft gevonden waarop je het programma wel op een goede manier kunt overbrengen.'

De OSB is een zwarte school met een vrij wit docentencorps. In hoeverre speelt het multiculturele aspect een rol in de opleiding? Van den Heuvel: 'Multiculturaliteit is hier een vanzelfsprekende realiteit, het is ons dagelijks leven en we staan er dus niet dagelijks bij stil. Als iets ons verwondert of intrigeert doen we er wat mee, maar het krijgt zeker niet nadrukkelijk de aandacht. Wij werken samen met kunstenaars uit de hele wereld en heel weinig met de autochtone kunstwereld.'

Hoe hoog ligt de lat?

Van den Heuvel eist veel van zijn leerlingen. 'Ik wil altijd meer. Leerlingen kunnen boven zichzelf uitstijgen en ik heb vaak genoeg meegemaakt dat ze zich in de loop van de tijd een bepaalde mate van abstract en conceptueel denken eigen maakten die je, als je met sommige collega's praat, niet zou vermoeden. Maar je moet er wel naar toe werken. Het is niet iets wat halverwege het derde jaar aanwezig is, maar tegen het eindexamen durf ik te zeggen dat ze vanuit een bepaald idee kunnen werken, dat ze kunnen onderzoeken, dat ze alle eindtermen onder de knie hebben. Ze zijn natuurlijk nog erg jong en dat houdt beperkingen in. We moeten geen kleine kunstenaartjes van ze willen maken, maar we moeten wel een basis leggen waarop ze zich in de komende jaren verder kunnen ontwikkelen. Daarom moeten we ze met een grote variatie aan kunstvormen in aanraking brengen. Heel veel dingen zien ze toch wel en veel aanbod voor scholen gaat ook weer in de richting van het rappen en skaten. Als dat heel ingenieus gebruikt wordt, zul je mij ook niet horen, maar het is zo gauw voorspelbaar en dan denk ik: nou kunstenaars, als je iets wilt aanbieden, kijk dan hoe je inderdaad iets van niveau kunt brengen bij leerlingen van veertien jaar.

Dat is, daar ben ik van overtuigd, meer een kwestie van heel goed je best doen, dan dat het niet mogelijk zou zijn om mooie voorstellingen en muziek te maken met een hoog niveau en goede kwaliteit, die ook onze leerlingen kunnen waarderen. De straat speelt op deze school een belangrijke rol en juist daarom ligt er voor de school een taak om ze wat meer dan de straat te laten zien. Daarom gaan we ook netjes aangekleed naar het concertgebouw en naar het theater. Je kunt wel naar van alles en nog wat gaan, maar we kiezen bewust ook voor 'high culture'. Het is zo'n beetje *the state of the art*: ga dat maar eens bekijken. We proberen ze een jaar te laten proeven van het culturele leven van Amsterdam en hopen daarmee het mosterdzaadje te planten waarmee ze later actieve deelnemers zullen worden. Dit alles vanuit het idee dat je daar je inspiratie opdoet en dat het effect heeft op de kwaliteit van je werk, ook wanneer je etalages of winkels inricht. Dat is voor tachtig procent ons doel en voor de andere twintig procent dat we de basis leggen voor het maken van iets moois'

De klacht dat er te weinig aanbod is voor het vmbo wijst Van den Heuvel van de hand: 'Er zijn genoeg dingen te vinden maar je moet wel opletten en erbij zijn. Het is helaas wel zo dat de grote gezelschappen vaak de vmbo'ers niet willen hebben, omdat ze denken dat het lastig publiek is. Ik ga al twintig jaar met leerlingen naar het theater maar ik heb heel weinig meegemaakt dat ze storend gedrag vertoonden. Het valt wel mee hoor. Als ze in de bioscoop gewend zijn te eten en mee te praten, dan kun je niet direct van ze verwachten dat ze weten hoe je je in een schouwburg moet gedragen. Maar als docent heb je de plicht om ze daarop voor te bereiden. Gezelschappen beschouwen de leerlingen nog teveel

als melkkoetje. Als een CKV-arrangement precies € 22,50 kost, word ik argwanend. De instellingen moeten er ook wel wat in investeren. Op sommige plaatsen gebeurt dat hartstikke goed. Het *Gras*, een samenwerkingsverband tussen het Van Goghmuseum, het Rijksmuseum en het Amsterdams Historisch museum, doet goede dingen, maar wat mij betreft toch nog te veel op Hema-niveau. Leerlingen moeten zowel op praktisch als op theoretisch niveau geprikkeld worden. Dat geldt ook voor het reguliere CKV. Het is onderwijs. We moeten ze iets leren, iets meegeven waar ze later niet van zeggen: ach ja we moesten ook nog naar het theater. Veertig procent zal er misschien niets aan blijven vinden, maar we mikken toch op de zestig procent die zegt: dat was bijzonder; dat zullen we nooit vergeten.'

Hoe nu verder?

Wat kunnen ze nu met dat diploma kunst? Van den Heuvel en zijn projectgroep zijn in het eerste examenjaar vooral druk bezig geweest met het leggen van contacten met het vervolgonderwijs, want ze beschouwen het duidelijk als hun taak om te zorgen dat de leerlingen op een goede plek komen. Voor de vormgevers ligt dat niet zo moeilijk. Zij kunnen terecht op een grafisch lyceum of andere vormgeversopleidingen, zoals de Nimeto, een opleiding voor stand- en tentoonstellingsbouw. Bovendien bestaan er inmiddels verschillende audiovisuele, multimediale en mediagerichte vervolgoopleidingen. Er zijn ook leerlingen die kiezen voor sociaal-pedagogisch of sociaal-cultureel werk op een Regionaal Opleidingencentrum (ROC). Voor leerlingen die (uitvoerend) kunstenaar zouden kunnen worden, ligt het echter een stuk moeilijker. De weg daarheen is moeizaam en dat ligt

met name aan de onduidelijke selectiecriteria bij de toelating tot het hbo. In het reguliere kunstonderwijs mist nog steeds een component op mbo-niveau, een vervolgopleiding die een tussenstap is tussen het vmbo en de hogescholen voor de kunsten die opleiden tot uitvoerend kunstenaar of kunstdocent. Iets wat lijkt op de inmiddels verdwenen muzieklycea. Dat zou een ideale oplossing zijn, want veel getalenteerde leerlingen redden het niet om eerst nog een havo-opleiding te volgen. Samen de afdeling Kunst, Cultuur en Amusement van het ROC Amsterdam, die zich tot nu toe eigenlijk alleen richt op de sociaal-

culturele en sociaal-pedagogische sector, wordt nu gezocht naar een mogelijkheid om een mbo-kunst van de grond te krijgen. Leerlingen die kunnen aantonen dat ze over bepaalde artistieke kwaliteiten beschikken, zouden daar terecht kunnen. Zoiets zal er uiteindelijk toch moeten komen, maar de weg daar naar toe is voorlopig nog lang.

In de andere sectoren worden de mogelijkheden gelukkig steeds duidelijker en het spreekt vanzelf dat het OSB-team in de komende jaren het vervoltraject nauwlettend in het oog blijft houden. Peter van den Heuvel: 'We gaan onze oud-leerlingen

natuurlijk nadrukkelijk volgen, want we willen weten of we op de goede weg zijn. Zoals wij bezig zijn, bestaat het nog nergens. Er zijn cultuurscholen die misschien meer in de aanbieding hebben dan wij, maar voorlopig zijn we op dit gebied nog uniek. En dat schept ook verplichtingen.'

Cor Geljon was vakdidacticus aan de Vrije Universiteit en docent Nederlands op havo/vwo. Hij is nu betrokken bij verschillende projecten op het gebied van leesbevordering en culturele en kunstzinnige vorming en is medeauteur van de CKV-methode Palet. ■

[Advertentie]

CKV 1

Eén kunstvorm uitgelicht

Wilt u dieper op één bepaalde kunstvorm ingaan? *Palet Mono* neemt uw leerlingen mee achter de schermen van verschillende kunstvormen en prikkelt de leerling om een culturele activiteit optimaal voor te bereiden.

Palet Mono bestaat uit afzonderlijke, kleurrijke magazines per kunstdiscipline. Leerlingen kunnen zowel individueel als in groepjes of klassikaal aan de slag.

Palet Mono wordt aangevuld met aantrekkelijk audiovisueel materiaal op video of dvd. Film en Dans zijn nu verkrijgbaar, Muziek en Theater verschijnen in 2005.

Voor meer informatie: bel onze docentenlijn (0575) 59 49 02 of kijk op www.palet-online.nl